

ISSN 1392–6195 (print)
ISSN 2029–2058 (online)
JURISPRUDENCIJA
JURISPRUDENCE
2009, 4(118), p. 7–20

POLITINIAI IR TEISINIAI VEIKSNIAI, LĖMĘ ANKSTYVĄ LIETUVOS TARYBOS PASITRAUKIMĄ IŠ POLITINĖS ARENOS

Mindaugas Maksimaitis

Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto
Teisės istorijos katedra
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius, Lietuva
Telefonas (+370 5) 2714 539
Elektroninis paštas tistk@mruni.eu

Pateikta 2009 m. lapkričio 12 d., parengta spausdinti 2009 m. gruodžio 9 d.

***Anotacija.** Straipsnyje atskleidžiami veiksniai, lėmę, jog Lietuvos (Valstybės) Taryba, esant nepaprastai sudėtingoms politinėms aplinkybėms 1918 m. vasario 16 d. sugebėjusi paskelbti Lietuvos nepriklausomybę ir tu pat metų lapkričio 2 d. tą valstybingumą įtvirtinusi Laikinojoje konstitucijoje, vos tapusi centrine konstitucine valstybės institucija nelauktai greitai tolesnį valstybės atkūrimo darbą perleido Laikinajai vyriausybei. Svarbiausiais veiksniais, turėjusiais įtakos šiam pasitraukimui, laikomi Tarybos reprezentatyvumo praradimas ir jos konstitucinės padėties pakeitimai, politinę iniciatyvą ir pirmaujančias pozicijas valstybės valdžios sąraangoje perleidę vykdomajai valdžiai.*

***Reikšminiai žodžiai:** Lietuvos (valstybės) taryba, Tarybos politinės sudėties raida, Tarybos teisinės padėties raida.*

Ivadas

Atlikusi gigantišką darbą Pirmojo pasaulinio karo metais rengdama pagrindus Lietuvos valstybingumui atkurti, sugebėjusi esant nepaprastai sudėtingoms politinėms aplinkybėms pasiekti neblėstančią šlovę paskelbdama nepriklausomybę, po to ir konstituciskai įtvirtindama valstybę, Lietuvos Taryba (nuo 1918 m. liepos 11 d. – Valstybės Taryba), vos tapusi centrine konstitucine valstybės institucija, vėliau nelaukta greitai pasitraukė, pasilikdama tik savotiška iškaba, po kuria valstybės atkūrimo darbą jau tęsė Laikinoji vyriausybė.

Iš tiesų po istorinės 1918 m. spalio–gruodžio sesijos, konstitucionavusios nepriklausomą Lietuvos valstybę, patvirtinusios pirmojo Ministrų kabineto sudėtį ir pradėjusios parlamentinę veiklą, iki 1919 m. balandžio vidurio Taryba buvo susirinkusi į dar tris sesijas, o po jose pasiektų politinių kompromisų stėjo pusmetinė tyła ir kita sesija įvyko tik tų pat metų spalio 15 d.

Šįkart Tarybos rinkimosi proga oficialūs asmenys aiškiai davė suprasti, jog visą šį pusmetį vykęs neviešas, nedalyvaujant Tarybai, valstybės kuriamasis darbas ateityje nebebus tęsiamas, jog pastaroji sesija, šįkart susirinkusi sistemingai dirbti, nuo šiol besidarbuosianti „drauge ir santarvėje su kitais valstybės organais“¹.

Tačiau taip neįvyko: jau po mėnesio – lapkričio 17 d. – sesijos darbe padaryta pertrauka iki gruodžio 1 d. ir nuo šiol sesijos pertraukos tapo įprastiniu reiškiniu: gruodžio 5 d. nutarta daryti pertrauką iki gruodžio 11 d., vėliau – nuo gruodžio 19 d. iki 1920 m. sausio 16 d.², po to vasario 21 d. posėdžiai nutraukti neribotam laikui³.

Dar kartą Taryba buvo susirinkusi kovo 17 d. simboliškai į savo sudėtį kooptuoti keturis Mažosios Lietuvos atstovus. Paskutinį sykį Tarybos posėdžiauta kovo 23 d. Nors tuomet numatyta, jog kitas posėdis būsiąs sušauktas „reikalui atsitikus“⁴, bet tokio reikalo neįžvelgta, nebuvo Tarybai teikiamas net pirmasis Lietuvos valstybės biudžetas – jį 1920 m. gegužės 14 d. patvirtinto valstybės prezidentas⁵.

Ir apskritai apčiuopiamesnio tiesioginio Tarybos indėlio į atsikuriančios valstybės tvarkymąsi paskutiniais jos gyvavimo metais nebesijautė. Tą pastebėjo visi, bet dėl didelės pagarbos šiai institucijai tiesiogiai apie tai užsiminti privengta. Antai šio laikotarpio Valstybės Tarybos veiklai paskyręs visą savo „Lietuvos konstitucinės teisės paskaitų“ skyrių, pavadintą „Valstybės Tarybos 1919–1920 m. kūrybinės ir įstatymų leidžiamosios veiklos charakteristika“⁶, M. Römeris tame skyriuje konkrečiai paminėti Tarybą nė karto nerado progos. Panašiai Nepriklausomybės dvidešimtmečio proga specialiai Tarybos istorijai skir-

1 XV Valstybės tarybos sesija. *Lietuva*. 1919, 231.

2 XV Valstybės tarybos sesija. *Lietuvos centrinis valstybės archyvas*. F. 923, ap. 1, b. 1, lap. 6.

3 Valstybės tarybos pirmininko 1920 m. vasario 21 d. raštas Ministrui pirmininkui. *Lietuvos centrinis valstybės archyvas*. F. 923, ap. 1, b. 12, lap. 79.

4 Valstybės tarybos pirmininko 1920 m. kovo 26 d. raštas Ministrui pirmininkui. *Lietuvos centrinis valstybės archyvas*. F. 923, ap. 1, b. 120, lap. 21.

5 Micuta, D. Lietuvos finansai 1918–1928. *Pirmasis nepriklausomos Lietuvos dešimtmetis 1918–1928*. Kaunas, 1930.

6 Römeris, M. *Lietuvos konstitucinės teisės paskaitos*. D. 1. Kaunas, 1937, p. 87–89.

tame „Lietuvos aido“ penkių dalių straipsnyje „Lietuvos Valstybės Taryba“, paskutinis jos gyvavimo tarpsnis faktiškai apibūdinamas nušviečiant ne Tarybos, o vyriausybės, kuri, kaip rašoma straipsnyje, „atstatė ir suorganizavo Lietuvos valstybę“, nuveiktus darbus⁷.

Neatsitiktinai gana gausioje istorinėje literatūroje, skirtoje Lietuvos Tarybai, daugiausia dėmesio skiriama jos politinei veiklai, vykdytai itin sudėtingomis vokiečių okupacijos sąlygomis, atvedusiai prie Lietuvos nepriklausomybės, prie 1918 m. vasario 16 d. Akto paskelbimo, taip pat istorinei šio dokumento reikšmei aptarti. Tuo tradiciškai daugelis Tarybai skirtų darbų, ypač mažesnės apimties, ir baigiasi; gerokai mažiau nagrinėtos tolesnės Tarybos pastangos 1918 m. pabaigoje priimti pirmąjį konstitucinį aktą ir sudaryti pirmąją Laikinąją vyriausybę.

Turiningas, bet aktyvėjančios vyriausybės darbų fone virstantis vis mažiau pastebimu Lietuvos Valstybės Tarybos konstitucinės valstybinės veiklos laikotarpis iki Steigiamosio seimo sušaukimo, deja, ištirtas labai nedaug. Vos nagrinėjamiems įvykiams įžengus į 1919 m. dėmesys Tarybai dar labiau menkėja ir netrukus ši institucija, galima sakyti, visai dingsta, tarsi ištirpsta jaunos valstybės vykdomosios valdžios veikloje. Tad tolesnis Lietuvos tarybos, remiantis pirmuoju laikinuoju konstituciniu aktu tapusios kad ir laikina, bet neabejotinai centrine valstybės institucija, vaidmuo ir likimas praktiškai liko menkai tetrynėti, išsimenančių darbų šiais klausimais sunku pastebėti.

Šiame straipsnyje mėginama ieškoti priežasčių, lėmusių tokį pirmalaikį Tarybos pasitraukimą iš politinės arenos.

1. Valstybės tarybos reprezentatyvumo problema

Ieškant akivaizdžiai pernelyg ankstyvo Tarybos traukimosi iš politinės arenos priežasčių pirmiausia, manytume, dėmesys atkreiptinas į šios institucijos santykius su lietuvių visuomene, į jos gebėjimo tinkamai tai visuomenei atstovauti problemą.

Lietuvių, Vilniaus konferencijos dalyvių, pastangomis Lietuvos Taryba 1917 m. rudėnį buvo suformuota iš visam lietuvių visuomenės politiniam spektrui atstovavusių žmonių. Joje vieningai atstovauta vadinamosioms tautinei, katalikiškajai ir socialistiškajai lietuvių politinėms srovėms⁸.

Pagal to meto partinę narių priklausomybę⁹ stipriausios pozicijos joje priklausė krikščionims demokratams, tarp dvidešimties narių turėjusiems aštuonias vietas (S. Banaitis, K. Bizauskas, P. Dovydaitis, A. Petrusis, J. Staugaitis, A. Stulginskis, K. Šaulys, J. Vailokaitis; galima prisiminti, kad, be šių, dar dviejų vietų Konferencijoje patys krikdemai vardan tautos vienybės buvo atsisakę kairiųjų naudai), kitos grupės – du pažangininkai-tautininkai dešinėje (V. Mironas, A. Smetona), du socialdemokratai (M. Biržiška

7 Lietuvos valstybės taryba. 5. Lietuvos valstybės taryba perduoda Steigiamajam seimui atstatytą ir suorganizuotą nepriklausomą Lietuvos valstybę. *Lietuvos aidas*. 1938, 118.

8 *Seimo stenogramos*. Ketvirtoji paprastoji sesija, 70 pos., 1938, p. 44.

9 Klimas, P. *Iš mano atsiminimų*. Vilnius, 1990, p. 103. Laikui bėgant, Taryboje vyko ryškesnis partinis skaidymasis, keitėsi kai kurių Tarybos narių partinė priklausomybė, kai kurie nepartiniai tapo partiniais, ir atvirkščiai.

ir S. Kairys) ir vienintelis socialistas liaudininkas demokratas (J. Vileišis) kairėje – buvo negausios. Tačiau Tarybos nuotaikoms pastebimai turėjo įtakos ir išlaikyti pusiausvyrą tarp dešinės ir kairės padėjo septynetas nevienodų, bet dažniausiai liberalių pažiūrų jos narių (J. Basanavičius, P. Klimas, D. Malinauskas, S. Narutavičius, J. Smilgevičius, J. Šaulys, J. Šernas), nesiejusių savęs su partijomis¹⁰, nors J. Basanavičius ir D. Malinauskas (taip pat tuomet priklausęs krikdemams S. Banaitis) buvo laikomi tautinės srovės žmonėmis. Net pripažinta, jog šiai srovei iš viso atstovavo ketvirtadalis išrinktųjų Tarybos narių¹¹, tuo tarpu S. Narutavičius akivaizdžiai linko prie kairiųjų, prie radikalųjų nuostatų šalininkų.

Sudaryta derinant parinkimo ir netiesioginių rinkimų kelius, Taryba savo įgaliojimus grindė aplinkybe, jog karo ir okupacijos sąlygomis demokratijos kanonus atitinkantis kelias sudaryti tautos atstovybę buvęs neįmanomas. Tačiau jausdama būtinumą stiprinti savo atstovavimą ji pati ėmėsi didelio darbo, kuriuo siekė kuo platesnio karo po svetimas šalis išblaškytų tautiečių pripažinimo. Tik jų paremta, Taryba jautėsi turinti teisę laikyti save visos lietuvių tautos atstovybe¹². Nesitenkindama tuo ji siekė plėsti atstovavimą ir savo krašte, nuolat zonuodama tautinių mažumų nuotaikas, nors jų įtraukimo į bendrą darbą galimybes vertino atsargiai ir nesistengė to spartinti, tad konkrečių rezultatų šiame darbo bare teko gerus metus palūkti, kol Lietuvoje ir aplink ją visiškai pasikeitė politinė padėtis.

Deja, Lietuvių Vilniaus konferencijos suteikto ir didžiulėmis pačios Tarybos pastangomis atkakliai mėginto stiprinti reprezentatyvumo jai išsaugoti nepavyko.

Pirmuoju realios grėsmės tam reprezentatyvumui signalu tapo keturių kairiojo sparno Tarybos narių (M. Biržiškos, S. Kairio, S. Narutavičiaus ir J. Vileišio), protestuojant prieš, jų manymu, pernelyg didelį Tarybos daugumos nuolaidžiavimą okupantams, 1918 m. sausyje pasitraukimas. Krizė, užtrukusi tris savaites, bendromis visų Tarybos narių pastangomis tąkart, vasario 16 d., buvo sėkmingai įveikta. Bet jau liepos 11 d. tie patys keturi radikalai, Tarybai balsų dauguma pamėginus nuspręsti Lietuvos valdymo formą ir pakviesti karalių, pasitraukė pakartotinai apkaltinę ją pasisavinus Steigiamojo seimo prerogatyvas.

Šįkart likusioji Tarybos dalis neparodė pakankamo ryžto ir pastangų ieškoti kompromiso ir kilusį konfliktą likviduoti. Adekvaciai nesureaguota į aplinkybę, kad Tarybos, likusios be kairiojo savo sparno, autoritetui, ypač grįžtančiųjų iš Rusijos dėka sparčiai radikalėjančios Lietuvos visuomenės akyse, tuo daroma nepataisoma žala.

Tarybos kryptelėjimas į dešinę tapo dar ryškesnis, kai į pasitraukusiųjų vietą nedelsiant buvo kooptuoti keturi konservatyviosios pakraipos veikėjai – po du pažangiečiai (M. Yčas ir A. Voldemaras) ir krikščionis demokratas (E. Draugelis ir J. Purickis), taip pat du centrui atstovaujantys santariečiai (S. Šilingas ir J. Alekna)¹³. Šio kryptelėji-

10 Eidintas, A. Lietuvos valstybės tarybos 1917–1918 m. dokumentai. *Lietuvos valstybės tarybos protokolai*. Vilnius, 1991, p. 8; Klimas, P. *Iš mano atsiminimų*, p. 103.

11 Jakštas, J. Tautos pažangos partijos – Lietuvių tautininkų sąjungos istorijos bruožai (1916–1940). *Lietuvių tauta*. 2. Vilnius, 1998, p. 117.

12 Lietuvos taryba. 1. Lietuvos taryba ir jos pirmieji žingsniai. *Lietuvos aidas*. 1938 03 09, 106.

13 *Lietuvos valstybės tarybos protokolai*. Parengė A. Eidintas, R. Lopata. Vilnius, 1991, p. 281.

mo atsverti nebe pajėgė du iki metų pabaigos į Tarybą sugrįžę liepą ją palikę radikalai (J. Vileišis ir iš socialdemokratų pasitraukęs M. Biržiška).

Tarybai 1918 m. lapkrityje priėmus Laikinosios konstitucijos pamatinius dėsnius ir sudarius vyriausybę, kai dalis jos narių tapo Kabineto nariais arba gavo pavedimus užsiimti kita valstybine veikla ir todėl neteko galimybės aktyviau dalyvauti Tarybos darbuose, ji papildyta dar keturiais atstovais: po vieną nuo krikščionių demokratų (V. Čarneckis), Pažangos (L. Noreika), Santaros (V. Petruelis) ir liaudininkų (D. Alseika)¹⁴. Teigiama prasme politinę socialinę Tarybos sudėtį pakoregavo prasidėjęs Lietuvos tautinių mažumų įsitraukimo į aktyvų valstybės gyvenimą procesas: lapkritį–gruodį kooptuoti devyni gudų ir žydų atstovai¹⁵. Tačiau šie pasikeitimai sustabdyti išibėgėjusių neigiamų Tarybos sudėties pokyčių procesų nebe pajėgė.

Politiniai Tarybos sudėties poslinkiai, lėmę mažėjantį Tarybos autoritetą tuo metu, kai Lietuvoje susiklostė sąlygos (1918 m. pabaigoje) reikštis ir stiprėti pirmiesiems atsikuriančio valstybingumo elementams, sudarė palankią terpę įvairioms skirtingoms jėgoms, taip pat besiorientuojančioms į aktyvią paramą iš išorės, siekiančioms savų tikslų ir kiekvienai savaip mėginant nustumti Tarybą bei pačioms brautis į valdžią.

Ypač aktyviai organizavosi lenkų legionieriai bei iš Rytų kilo bolševizmo pavojus. Tuo pat metu politinės kairės krašto viduje atstovai prabilo apie skubiai šauktiną visų suaugusių krašto gyventojų demokratiškai išrinktą Steigiamąjį seimą; rinkimus organizuoti, motyvuojant nepasitikėjimu esama Valstybės Taryba, reikalauta tuojau pat sušaukti naują visos Lietuvos konferenciją, kurioje demokratiškai išrinktos dalyvautų „visos tautinės ir visuomenės grupės“ ir kuri išrinktų naują Lietuvos Tarybą¹⁶.

Ši idėja nebuvo nauja: naujos konferencijos, atnaujinsiančios Tarybos sudėtį, reikalavimas radikalsios pakraipos visuomenės dalies vardu Taryboje buvo iškeltas iškart po 1918 m. vasario 16-osios Akto priėmimo¹⁷. Vėliau nuolat primenamas, naują užmojį jis įgavo dešiniams akivaizdžiai stiprinant savo pozicijas ir, pagaliau, Tarybai tapus centrine atkuriamos valstybės institucija.

Metų sandūroje besikeliančią iš bolševikų ir lenkų okupuojamo Vilniaus į Kauną Tarybą paliko trys vos spėję į ją įsilieti nariai – D. Alseika ir du gudų atstovai.

Dar vienas reikšmingesnis Tarybos sudėties pasikeitimas įvyko 1919 m. sausio 22 d., Antrojoje valstybės konferencijoje, kurioje, palyginti su pirmąja, buvo gerokai didesnė partinė diferenciacija ir apie tautos vienybę bei pakantumą kitaminčiams nedaug temąsytą. Trys atstovai, į Tarybą tuokart išrinkti krikščionių demokratų frakcijos siūlymu (L. Brokas, M. Ivanauskas ir J. Kavoliūnas), ir du – nuo nepartinių grupės (J. Jakimavičius ir V. Šatas)¹⁸, spaudos apibūdinti kaip prijaučiantys krikščionims demokratams¹⁹.

14 *Lietuvos valstybės tarybos protokolai*. Parengė A. Eidintas, R. Lopata. Vilnius, 1991, p. 402–403, 438.

15 *Ibid.*, p. 402, 404.

16 Vic. Dienos reikalas. *Darbo balsas*. 1918, 41: 1–3.

17 *Lietuvos valstybės tarybos protokolai*, p. 209, 211.

18 *Antroji Lietuvos valstybės konferencija*. Kaunas, 1919, p. 69–71; Valstybės tarybos narių sąrašas. *Lietuvos centrinis valstybės archyvas*. F. 1041, ap. 1, b. 20, lap. 14.

19 *Lietuva (redakcinis straipsnis)*. 1919, 12.

Tuo pat metu, protestuodamas prieš Tarybos „lopymą“ dešiniaisiais²⁰, apie savo pasitraukimą iš Tarybos pareiškė liaudininkas J. Vileišis.

Nuo šiol Tarybos sudėtis galutinai išbalansuota. Padėties nebepakeitė, kad 1919 m. balandyje, išrinktas valstybės prezidentu, nustojo Tarybos nariu būti A. Smetona, o trys papildomos vietos buvo skirtos gūdų atstovams (K. Bieleckiui, J. Korčinskiui ir J. Voronko)²¹.

Taigi 1918 m. lapkritį–1919 m. balandį kooptuojant Tarybą papildžius iš viso devyniems lietuvių ir dvylikai tautinių mažumų atstovų bei penkiems nariams per tą laikotarpį pasitraukus, susirinkusios 1919 m. rudenį į paskutinę sesiją šios institucijos sąrašuose buvo keturiasdešimt narių. Kai kuriems iki to laiko pakeitus savo partinę priklausomybę, 11 narių tuomet turėjo krikščionys demokratai, Tautos pažangos frakcijos sudėtyje buvo 8 nariai, keturi Tarybos nariai atstovavo naujai tautininkų krypties Žemdirbių sąjungai, vienas (J. Alekna) priklausė Santarai ir šeši sudarė nepartinių frakciją; gūdų ir žydų mažumoms, Taryboje sudariusioms dvi atskiras frakcijas, atstovavo dešimt narių²².

Tai, kad netekus kairiųjų Tarybos sudėtyje atsivėrė akivaizdi spraga, patvirtino po pusmečio vykusių demokratiškų Steigiamojo seimo rinkimų rezultatai. Politinei kairei – socialdemokratams, liaudininkams ir Valstiečių sąjungai – jie suteikė teisę į kiek daugiau nei trečdalį (37 proc.) atstovų vietų. Vadinasi, Taryboje bent trečdalis Lietuvos visuomenės buvo likęs atstovaujamas.

Taip pat pažymėtina, kad 25 procentai Tarybos narių vietų, kurias Taryba kilniadvasiškai buvo suteikusi tautinių mažumų atstovams, Steigiamajame seime rinkėjų valia sumažėjo du su puse karto (ten jų neliko net 10 proc.).

Dėsninga, kad tokios sudėties Taryba rimtesnės visuomenės paramos negalėjo tikėtis. Tarybos atstovavimo problema buvo akivaizdi. Apie ją vis garsiau kalbėta įvairiais lygmenimis.

Diskusijos, kad būtina Tarybą praplėsti, Valstybės Tarybos ir Vyriausybės kuluaruose suaktyvėjo 1919 m. rudenį. Tarybos asmeninės sudėties papildymo klausimas buvo numatytas preliminarioje paskutinės šios institucijos sesijos darbotvarkėje. Imta kalbėti apie konkrečius šios įsisenėjusios problemos sprendimo kelius, apie būdus, kaip papildyti Tarybos sudėtį joje neatstovaujama visuomeninių ir politinių grupių atstovais. Į diskusiją su konkrečiais pasiūlymais įsitraukė net ir tos lietuvių politinės partijos, kurios skelbė apie savo pasitikėjimą vien tik būsimuoju demokratiškai rinktu Steigiamuoju seimu. Nuošaly liko tik bet kokį bendradarbiavimą su Taryba atmetę socialdemokratai.

Valstybės Tarybos papildymo klausimą svarstė 1919 m. spalio 28 d. įvykęs specialus to meto lietuvių politinių organizacijų atstovų posėdis, kuriame dalyvavo Valstybės tarybos krikščionių demokratų bei žemdirbių frakcijų atstovai ir vienintelis joje santarietis, pareiškė esantys ne Valstybės Tarybos deleguoti, o atstovaujantys tik savo frakcijoms, taip pat po vieną atstovą nuo Taryboje neatstovaujama socialistų liaudininkų demokratų

20 *Antroji Lietuvos valstybės konferencija*, p. 71.

21 *Ibid.*, p. 69, 71; Valstybės tarybos narių sąrašas. *Lietuvos centrinis valstybės archyvas*. F. 1041, ap. 1, b. 20, lap. 14.

22 Dabar Valstybės tarybos narių sudėtis šitaip grupuojasi. *Lietuvos centrinis valstybės archyvas*. F. 1014, ap. 1, b. 20, lap. 14–16.

ir Valstiečių sąjungos. Pareikšta įvairių nuomonių. Krikdemai siūlė leisti grįžti į Tarybą visiems pasitraukusiems, taip pat papildyti ją, kooptuojant po tris atstovus nuo Krikščionių demokratų, Pažangos, Žemdirbių, Santaros, Socialistų liaudininkų demokratų ir socialdemokratų (taigi nesikėsinant į Taryboje buvusią dešiniųjų persvarą). To paties, tik ne taip atvirai, bendru pasiūlymu buvo siekiama Pažangos ir jai artimos Žemdirbių sąjungos – prie esamų, kooptuoti po tris žemdirbių, liaudininkų ir socialdemokratų bei du santaros atstovus. Kairiųjų grupių atstovai gynė lygių galimybių poziciją: visos partijos, taip pat ir dešiniųjų nelaikyta lygiaverte politine jėga Valstiečių sąjunga, jų manymu, Taryboje turėtų būti atstovaujamos paritetiniais pagrindais (po dešimt žmonių); kairieji, be to, buvo numatę ir kompromisinių pasiūlymų variantus (pavyzdžiui, išsaugoti esamos Tarybos branduolį, kuriame liktų abiejose Konferencijose išrinktieji nariai, leisti sugrįžti pasitraukusiesiems ir nuo visų partijų dar kooptuoti po penkis atstovus, į šiuos penketukus įskaitant ir anksčiau kooptuotuosius)²³.

Deja, oficialios reakcijos į partijų pasiūlymus iš Valstybės Tarybos nesulaukta, viskas tuokart pasibaigė tiktai kalbomis. Ilgamečio Tarybos vadovo J. Staugaičio, tiesa, prisidengus slapyvardžiu, pareikšta nuomonė, jog jei valdžiai būtų rimtai rūpėjęs atstovavimas parlamentinei institucijai, derėjo padėti daugiau ir labiau regimų pastangų kairiesiems į Tarybą pritraukti, o ne ją apskritai ignoruoti²⁴.

Tarybos autoriteto nuosmūkiui reikšmės turėjo ne tik akivaizdi jos atstovavimo stoka, bet ir agresyvi, balansuojanti ant tiesioginio nusikalstamo kurstymo prieš ją ir jos atkuriamą valstybę ribos, jos priešininkų ir opozicijos išplėtotą kampaniją, panaudojant ne tik atstovavimą kaip pretekstą, bet ir pernelyg sureikšmintus kai kuriuos šios institucijos kontroversiškus sprendimus, padarytus vokiškosios okupacijos aplinkybėmis, jai vykdant vienintelę to meto sąlygomis įmanomą laviravimo ir kompromisų politiką – Vokietijai duotą įsipareigojimą užmegzti amžinus sąjunginius ryšius; monarchinės Lietuvos valstybės valdymo formos nustatymą; Vokietijos dinastijų atstovo parinkimą pretendentu į Lietuvos karaliaus sostą; monarchinės konstitucijos projekto rengimą. Be to, Tarybai nuolat buvo kergiamas „kaizerinės“ epitetas, neatsižvelgiant į jau spėjusią iš esmės pasikeisti jos asmeninę sudėtį: į paskutinę sesiją susirinkusioje Taryboje narių veteranų, išrinktų Vilniaus konferencijoje, jau tebuvo šešiolika, tad net tris penktadalius likusiųjų jau niekas nebesiejo su laikytomis didžiosiomis Tarybos „nuodėmėmis“.

2. Konstitucinės padėties susimenkinimas

Lietuvos valstybės taryba remdamasi savo pačios 1918 m. lapkričio 2 d. priimtais Laikinosios konstitucijos pamatiniais dėsniais²⁵ tapo centrine valstybės institucija, parlamentarizmo principais sukonstruotos laikinosios Lietuvos valstybės valdžios savotišku parlamentu, vieninteliu įstatymų leidėju, kuris ne tik „svarsto ir sprendžia“ laikinuosius

23 V. Tarybos papildymo byla. *Darbas*. 1919 11 05, 18.

24 [Staugaitis, J.] Meškus. Kokios mums dabar reikia valdžios. *Laisvė*. 1919 10 11, 110.

25 Lietuvos valstybės laikinosios konstitucijos pamatiniai dėsniai. *Laikinosios vyriausybės žinių papildymas*. 1918, Nr. 1/1a.

įstatymus, bet ir sutartis su kitomis valstybėmis, naudojasi įstatymų iniciatyvos, taip pat interpeliacijos bei paklausimo teisėmis. Tarybos konstitucinę reikšmę valstybėje dar labiau sutvirtino tai, kad aukščiausiaja vyriausybine institucija, kolegialiu valstybės vadovu buvo paskelbtas jos Prezidiumas. Maža to – apie Tarybą Laikinojoje konstitucijoje buvo kalbama kaip apie permanentinę instituciją, kurios įgaliojimų trukmė bei galimybė ją paleisti anksčiau, prieš susirenkant Steigiamajam seimui, nebuvo numatyta.

Tačiau 1918–1919 m. sandūroje padidėjęs vietos komunistų ir lenkų tautinės mažumos veiklos agresyvumas, kurstomas ir ginklu remiamas užsienio kaimynų, labai sukomplikavo Lietuvos politinę situaciją, sukėlė realią grėsmę valstybės išlikimui. Ši grėsmė ir silpnėjantis Tarybos autoritetas visuomenėje išryškino Laikinosios konstitucijos nustatytos vyriausiųjų laikinųjų valstybės organų sistemos tuometinėmis sąlygomis trūkumus, taip pat ir aiškų nereguliariai rengiant sesijas dirbančios Valstybės Tarybos teisinį dominavimą centrinių valstybinių institucijų sistemoje bei kolegialaus valstybės vadovo netinkamumą, kėlusius abejonių savo galimybėmis ne tik atlikti platesnio masto kuriamąjį darbą, bet ir operatyviau reaguoti į sparčiai besikeičiančias aplinkybes. Šios aplinkybės, juolab susijusios su silpnėjančiu Tarybos autoritetu visuomenėje, vertė lietuvių politinius veikėjus pergrupuoti ir sutelkti jėgas pirmiausia į aktyvų dalyvavimą valdžioje – jei ne Taryboje, tai bent vyriausybėje – įtraukiant ir kairįjį visuomenės sparną. Tam tikslui plataus politinio spektro koalicijos pagrindu sudaryto ir kairės atstovo M. Sleževičiaus vadovaujamo Ministrų kabineto sudėtis pradėjo neatitikti Tarybos, kurioje dominavo dešinieji, sudėties. Tai turėjo iškreipti parlamentarizmo pagrindais besiremiančius konstitucinius Valstybės Tarybos santykius su vykdomąja valdžia.

Todėl sutikdamas imtis atsakomybės už Lietuvos likimą M. Sleževičius reikalavo, kad Valstybės Taryba, jo sudarytam Kabinetui dirbant, nesikištų į jo veiklą ir, kaip neturinti visuomenės pasitikėjimo, bet vienintelė pripažįstama užsienyje, liktų išsaugota, bet laikinai suspenduota, teisę leisti įstatymus suteikiant Kabinetai²⁶.

Suvokiant padėties rimtumą, tokiems reikalavimams neprieštarauta²⁷.

1919 m. sausio 24 d. priimtame Laikinosios konstitucijos papildyme²⁸ monopoliškai disponuota įstatymų leidžiamąja valdžia Taryba pasidalijo su alternatyviu įstatymų leidėju, teisę laikotarpiams tarp sesijų leisti laikinuosius įstatymus suteikdama Kabinetai, šį įpareigodama juos pateikti artimiausiajai Tarybos sesijai.

Nepaisant taip išsaugotos teisinės galimybės kontroliuoti Kabineto įstatymų leidžiamąją funkciją, Taryba, atlikdama šį Konstitucijos pakeitimą, žengė pirmąjį žingsnį menkindama savo pačios galias ir vaidmenį.

Netrukus, 1919 m. kovą, atsistatydinus M. Sleževičiaus kabinetui, Taryba dar pamėgino susigrąžinti turėtąsias pozicijas: iš Santaros pasitraukus dviem Taryboje jai atsotavavusiems nariams (V. Petruiliui ir S. Šilingui), kovo mėnesį patvirtintam dešiniam

26 Škirpa, K. Pakeliui su Mykolu Sleževičium. *Mykolas Sleževičius*. Chicago, 1954, p. 205.

27 Ministrų kabineto 1918 m. gruodžio 25 d. posėdžio protokolas. *Lietuvos centrinis valstybės archyvas*. F. 923, ap. 1, b. 9, lap. 36.

28 Lietuvos valstybės laikinosios konstitucijos pamatinių dėsnių papildas. *Laikinosios vyriausybės žinios*. 1919, Nr. 4/41.

P. Dovydaičio Kabinetu²⁹ opoziciją besudarė paskutinis joje likęs šios partijos – tuo metu Taryboje labiausiai į kairę kryptančios politinės jėgos – atstovas (J. Alekna). Vienintelis jis balsavo už nepasitikėjimą Kabinetu³⁰. Tuomet patikėta, jog atsiveria realios perspektyvos glaudžiai, našiai ir ilgą laiką Kabinetu ir Tarybai bendradarbiauti remiantis galiojančia Laikinąja konstitucija.

Deja, prabėgus vos dviem savaitėms paaiškėjo, kad Kabinetas esąs per silpnas, be to, jis ir pats ėmė irti. Atnaujintos derybos tarp partijų. Greitai susitarta formuoti naują M. Sleževičiaus Kabineta³¹. Šikart, pretendui reikalaujant tvirtesnių vyriausybės savarankiškos veiklos garantijų, nebesitenkinta vien Tarybos suspendavimu, o nutarta kolegialų valstybės vadovą, Tarybos Prezidiumą, pakeisti nepriklausomu vienasmeniu valstybės prezidentu.

Visa tai reiškė pripažinimą, jog galimybė tenkintis siauresne valdančiųjų socialine baze dar nesanti pribrendusi.

Tarybos 1919 m. balandžio 4 d. atlikti Laikinosios konstitucijos pakeitimai³², įsteigę vienasmeninio valstybės vadovo – prezidento – instituciją ir, svarbiausia, jam pavedę dominuojančią padėtį valdžios organizacijoje, reiškė naują valdžios telkimo vykdomosios valdžios rankose etapą.

Išimtinės prezidento teisės šaukti ir paleisti Tarybos sesijas įteisinimas ir dabar jau pačiam prezidentui suteikta teisė tarp jos sesijų leisti įstatymus, be to, dar visiškai paritetinius Tarybos priimtiems įstatymams, smogė Tarybai naują smūgį, sudarydamos sąlygas vyriausybei visiškai pakeisti Tarybą. Priimdama šias konstitucines nuostatas Taryba teisiniu požiūriu pati nusiginklavo, iniciatyvą ir pirmaujančias pozicijas valstybėje perleido vykdomajai valdžiai, sankcionavo savo pačios tapsmą vykdomosios valdžios nuožiūros objektu.

Naujoji Konstitucijos redakcija užtikrino ne tik karo sąlygomis pageidautiną valdymo centralizavimą ir operatyvumą, bet ir sudarė teises galimybes Tarybą visiškai išstumti iš politinio valstybės gyvenimo ir taip likviduoti kliūtis, trukdžiusias buvusią problemišką įstatymų leidžiamosios ir vykdomosios valdžių sąveiką. Su tokia padėtimi, pasak A. Smetonos, Taryba susitaikiusi rodydama politinę nuovoką ir norėdama išsaugoti vienybę³³.

Valdžios sutelkimas esant ano meto sudėtingomis aplinkybėmis sudarė palankias sąlygas dirbti M. Sleževičiaus Ministrų kabinetui, kurio nuopelnus atkuriant Lietuvos valstybę sunku pervertinti³⁴.

29 Naujas Ministerių kabinetas. *Laikinosios vyriausybės žinios*. 1919, Nr. 5/53-54.

30 Valstybės taryba. *Lietuva*. 1919, 55; Noreikienė, S. Lietuvos valstybės taryba ir buržuazinės politinės partijos 1918 m. pabaigoje – 1920 m. gegužės mėn. *Lietuvos TSR Mokslų akademijos darbai*. A serija, 1977, 1 (58): 81.

31 1919 m. kovo 26 d. protokolas; 1919 m. kovo 28 d. protokolas. *Lietuvos centrinis valstybės archyvas*. F. 923, ap. 1, b. 51, lap. 36–37, 39.

32 *Lietuvos valstybės laikinosios konstitucijos pamatiniai dėsniai*. Trečiuoju skaitymu Lietuvos valstybės tarybos priimti 1919 m. balandžio 4 d. Kaunas, 1919.

33 *Seimo stenogramos*. Ketvirtoji paprastoji sesija, 70 pos., 1938, p. 45.

34 Senn, A. E. *Lietuvos valstybės atkūrimas 1918–1920*. Vilnius, 1992, p. 129.

Vyriausybės ir Tarybos susiklausymo ir regimos bendro darbo idilijos pabaigą paspartino paskutinėmis 1919 m. rugpjūčio dienomis po užsitęsusių veiklos užsienyje sugrįžę Tarybos nariai A. Voldemaras ir M. Yčas³⁵. Tikėdamiesi atkurti šlyjančią savo pačių įtaką valstybėje, žinodami apie įtemptus, bet nuo platesnės visuomenės vis dar dangstomus Ministro pirmininko santykius su Tarybos vadovybe, jie šios institucijos pirmininkui S. Šilingui pareiškė protestą dėl pasyvumo, taikstymosi su Laikinosios konstitucijos nesankcionuotu Tarybos suspendavimu ir pareikalavo nedelsiant ją sušaukti³⁶.

M. Sleževičiaus vyriausybei dėl to atsistatydinus ir susiformavus E. Galvanausko Kabinetai, 1919 m. spalio 15 d. sušaukta XV Valstybės Tarybos sesija³⁷.

Atsisakymas koalicijos ir mėginimas politinę naujo Ministrų kabineto sudėtį priderinti prie atovaujamosios institucijos sudėties Tarybos nebeišgelbėjo. Nepaisant to, kad tiesioginė grėsmė jaunos nepriklausomos valstybės gyvavimui jau buvo ėmusi mažėti, politinio gyvenimo svorio centru, ir priiminėjančiu svarbiausius politinius sprendimus, ir juos vykdančiu, teisiškai bei realiai ir toliau liko Vyriausybė. Reikšmės Tarybos likimui turėjo Laikinojoje konstitucijoje naujai išdėstyti akcentai ir jai palikta kukli vieta konstitucinėje valdžios sąrangoje, nors šiuo atveju išimtinė prezidento teise šaukti bei paleisti Tarybos sesijas pasinaudoti net neteko: jos posėdžiai nutrūko formaliai sesijai nepasibaigus.

Prie to prisidėjo kitos Tarybai kilusios problemos.

Rimtas išbandymas Tarybos darbingumui pasirodė esanti kvorumo problema. Devyni Tarybos nariai nuolat gyveno lenkų okupuotoje Lietuvos teritorijos dalyje, aštuoni, gavę atitinkamus oficialius paskyrimus, nuolat darbavosi užsienyje (A. Voldemaras, M. Yčas, P. Klimas, D. Siemaško ir S. Rozenbaumas – Paryžiuje; K. Bizauskas – Londone; J. Purickis – Berlyne; J. Šaulys – Šveicarijoje). Iš likusių dvidešimt trijų narių visiškai atsiduoti Tarybos darbui galėjo dar mažiau jau vien dėl to, kad net šeši jų tuo pat metu buvo Kabineto nariais.

Papildomų sunkumų Tarybos darbui kelė įsisiūbuojanti Steigiamojo seimo rinkimų kampanija. Partijos ir politikai į rinkimų kampaniją įsitraukė aktyviai ir nelaukta agresyviai. Niekam nekilo abejonių, kad jau ne darbas merdinčioje Taryboje, be kurios, įsitikinta, vyriausybė sugebėjo visai neblogai verstis, o tik dalyvavimas netrukus susirinkšančiame Steigiamajame seime, jam nustatant, kaip numatyta Nepriklausomybės akte, „valstybės pamatus ir jos santykius su kitomis valstybėmis“, ypač rengiant Konstituciją, turėjo sudaryti išskirtines galimybes ateityje atkurtoje valstybėje įgyvendinti partijų puoselejamas idėjas. Apie trisdešimt Tarybos narių patys figūravo partijų iškeltuose kandidatų sąrašuose. Todėl pirmiausia ir atsidėta rengimuisi Steigiamojo seimo rinkimams.

Vertindama susidariusią padėtį, opozicinė spauda nepraleido progos įgelti, primindama, kad Tarybos nariai esą nuolat primenantys, kad koalicinis M. Sleževičiaus kabinetas

35 Mūsų atstovai iš Paryžiaus. *Lietuva*. 1919, 189.

36 Yčas, M. Lietuvos vyriausybės susidarymo etapai ir jos pirmieji žingsniai. *Pirmasis nepriklausomos Lietuvos dešimtmetis 1918–1928. Kaunas, 1930*, p. 99–100.

37 Valstybės prezidento 1919 m. spalio 9 d. raštas Valstybės tarybos pirmininkui. *Lietuvos centrinis valstybės archyvas*. F. 923, ap. 1, b. 1, lap. 93; Ponui Valstybės tarybos pirmininkui. *Lietuva*. 1919, 225.

jiems neleidęs posėdžiauti, o dabar jie „gali posėdžiauti kiek jiems telpa, bet patys nelabai užsipuola“³⁸.

Net žiniasklaidos priemonės Tarybos šio laikotarpio veiklą nušvietė negausiai ir paviršutiniškai. Taip pat ir oficiozas, ypač prasidėjusiais 1920 m., tenkinosi tik pripuolama informacija apie Tarybos posėdžių dienotvarkes. Jo skiltyse retkarčiais šmėstelėdavo ministrų atsakymų į kai kuriuos aktualesnius paklausimus atpasakojimai. Kiek daugiau dėmesio skirta tik iškilmingiems posėdžiams ir Valstybės prezidento, Tarybos pirmininko bei Ministro pirmininko juose išsakytoms mintims. Konstatuota, kad Tarybos posėdžiai esantys vienodi ir nuobodūs, visuomenė jais nesidominti, iš publikos į juos teuzklystantis vos vienas kitas žmogus³⁹.

Jau spėjusi apsiprasti su daugiau nei metus nuolat besikartojančiomis netrumpomis Tarybos posėdžiavimo pertraukomis, tiems posėdžiams galutinai nutrūkus ir nebeatsinaujinant, spauda konstitucinio savo šalies parlamento net nepasigedo. Ji, kaip ir visas kraštas, tuomet jau gyveno rinkimais ir būsimuoju Steigiamuoju seimu, kurį Taryba Lietuvos Vilniaus konferencijos buvo įpareigota, o po to ir pati Vasario 16-osios Akte įsipareigojusi sušaukti, galutinai nustatyti nepriklausomos Lietuvos valstybės pagrindus ir santykius su kaimynėmis valstybėmis.

Iki Steigiamojo seimo susirinkimo 1920 m. gegužės 15 d. dar buvo likę beveik du mėnesiai.

Išvados

1. Lietuvių Vilniaus konferencijos sudarytoje Lietuvos taryboje buvo atstovaujama visoms pagrindinėms lietuvių politinėms srovėms. Tačiau nepasirūpinusi savo reprezentatyvumo išsaugojimu ilgainiui ji virto dešiniajam lietuvių visuomenės sparnui atstovaujančia institucija, nepajėgiančia apie save suburti rimtesnės paramos.

2. 1918–1919 m. sandūroje kilus realiai grėsmei valstybės išlikimui, viliantis sulaukti platesnių Lietuvos gyventojų sluoksnių paramos, remiantis plačia koalicija sudaryto Ministrų kabineto sudėtis ėmė nebeatitikti Tarybos politinės sudėties, iškreipė Laikinojoje konstitucijoje parlamentarizmo pagrindais konstruojamus Valstybės Tarybos santykius su vykdomąja valdžia. Tai paskatino pakoreguoti Laikinosios konstitucijos nuostatas, perleidžiant vykdomajai valdžiai iniciatyvą ir dominuojančias pozicijas valstybėje.

3. Praradusi turėtą visuomenės pasitikėjimą ir autoritetą Taryba tapo vykdomosios valdžios nuožiūros objektu ir, nesulaukusi Steigiamojo seimo pirmojo susirinkimo, pati pasitraukė iš politinės arenos.

38 Žemdirbys, J. Valstybės taryba. *Darbas*. 1919, 33.

39 *Ibid.*, 22.

Literatūra

- Antroji Lietuvos valstybės konferencija*. Kaunas, 1919.
- Dabar Valstybės tarybos narių sudėtis šitaip grupuojasi. *Lietuvos centrinis valstybės archyvas*. F. 1014, ap. 1, b. 20, lap. 14–16.
- Eidintas, A. Lietuvos valstybės tarybos 1917–1918 m. dokumentai. *Lietuvos valstybės tarybos protokolai*. Vilnius, 1991.
- Yčas, M. Lietuvos vyriausybės susidarymo etapai ir jos pirmieji žingsniai. *Pirmasis nepriklausomos Lietuvos dešimtmetis 1918–1928*. Kaunas, 1930.
- Jakštas, J. Tautos pažangos partijos – Lietuvių tautininkų sąjungos istorijos bruožai (1916–1940). *Lietuvių tauta*. 2. Vilnius, 1998.
- Klimas, P. *Iš mano atsiminimų*. Vilnius, 1990.
- Lietuvos taryba. 1. Lietuvos taryba ir jos pirmieji žingsniai. *Lietuvos aidas*. 1938, 106.
- Lietuvos valstybės laikinosios konstitucijos pamatiniai dėsniai. *Laikinosios vyriausybės žinių papildymas*. 1918, Nr. 1/1a.
- Lietuvos valstybės laikinosios konstitucijos pamatiniai dėsniai*. Trečiuoju skaitymu Lietuvos valstybės tarybos priimti 1919 m. balandžio mėn. 4 d. Kaunas, 1919.
- Lietuvos valstybės laikinosios konstitucijos pamatinių dėsnių papildas. *Laikinosios vyriausybės žinios*. 1919, Nr. 4/41.
- Lietuvos valstybės taryba. 5. Lietuvos valstybės taryba perduoda Steigiamajam seimui atstatytą ir suorganizuotą nepriklausomą Lietuvos valstybę. *Lietuvos aidas*. 1938, 118.
- Lietuvos valstybės tarybos protokolai*. Parengė A. Eidintas, R. Lopata. Vilnius, 1991.
- Micuta, D. Lietuvos finansai 1918–1928. *Pirmasis nepriklausomos Lietuvos dešimtmetis 1918–1928*. Kaunas, 1930.
- Ministrų kabineto 1918 m. gruodžio 25 d. posėdžio protokolas. *Lietuvos centrinis valstybės archyvas*. F. 923, ap. 1, b. 9, lap. 36.
- Mūsų atstovai iš Paryžiaus. *Lietuva*. 1919, 189.
- Naujas Ministerių kabinetas. *Laikinosios vyriausybės žinios*. 1919, Nr. 5/53–54.
- Noreikienė, S. Lietuvos valstybės taryba ir buržuazinės politinės partijos 1918 m. pabaigoje – 1920 m. gegužės mėn. *Lietuvos TSR Mokslų akademijos darbai*. A serija, 1977, 1 (58).
- XV Valstybės tarybos sesija. *Lietuva*. 1919, 231.
- XV Valstybės tarybos sesija. *Lietuvos centrinis valstybės archyvas*. F. 923, ap. 1, b. 1, lap. 6.
- Ponui Valstybės tarybos pirmininkui. *Lietuva*. 1919, 225.
- 1919 m. kovo 26 d. protokolas; 1919 m. kovo 28 d. protokolas. *Lietuvos centrinis valstybės archyvas*. F. 923, ap. 1, b. 51, lap. 36–37, 39.
- Redakcinis straipsnis. *Lietuva*. 1919, 12.
- Römeris, M. *Lietuvos konstitucinės teisės pasakaitos*. D.1. Kaunas, 1937.
- Seimo stenogramos*. Ketvirtoji paprastoji sesija, 70 pos., 1938.
- Senn, A. E. *Lietuvos valstybės atkūrimas 1918–1920*. Vilnius, 1992.
- [Staugaitis, J.] Meškus. Kokios mums dabar reikia valdžios. *Laisvė*. 1919, 110.
- Škirpa, K. Pakeliui su Mykolu Sleževičium. *Mykolas Sleževičius*. Chicago, 1954.
- Valstybės prezidento 1919 m. spalio 9 d. raštas Valstybės tarybos pirmininkui. *Lietuvos centrinis valstybės archyvas*. F. 923, ap. 1, b. 1, lap. 93.
- Valstybės taryba. *Lietuva*. 1919, 55.
- Valstybės tarybos narių sąrašas. *Lietuvos centrinis valstybės archyvas*. F. 1041, ap. 1, b. 20, lap. 14.
- Valstybės tarybos pirmininko 1920 m. vasario 21 d. raštas ministrui pirmininkui. *Lietuvos centrinis valstybės archyvas*. F. 923, ap. 1, b. 12, lap. 79.
- Valstybės tarybos pirmininko 1920 m. kovo 26 d. raštas ministrui pirmininkui. *Lietuvos centrinis valstybės archyvas*. F. 923, ap. 1, b. 120, lap. 21.
- Vic. Dienos reikalai. *Darbo balsas*. 1918, 41.

Valstybės tarybos papildymo byla. *Darbas*. 1919, 18.

Žemdirbys, J. Valstybės taryba. *Darbas*. 1919, 33.

Žemdirbys, J. Valstybės taryba. *Darbas*. 1919, 22.

POLITICAL AND LEGAL IMPLICATIONS THAT HAVE INFLUENCED A PREMATURE WITHDRAWAL OF THE LITHUANIAN COUNCIL FROM THE POLITICAL ARENA

Mindaugas Maksimaitis

Mykolas Romeris University, Lithuania

Summary. *This article reveals the implications that made the Lithuanian Council to step aside allowing the Temporary Government to continue the further process of restitution of Lithuania, immediately after becoming the central constitutional state institution. Prior to that, Lithuanian (State) Council had managed to declare the independence of Lithuania on the 16th of February 1918 under extremely difficult political circumstances and established the statehood on the 2nd of November of the same year.*

Under the will of the Vilnius conference of Lithuania that took place in autumn of 1917, all Lithuanian political streams of these days have been represented in the Lithuanian Council. However, the Council itself has not managed to save the representative ability by agreeing with the resignation of its left element and by continuing the expansion and distance from the community of Lithuania. The Council has become an institution representing the right wing of the Lithuanian community which could not ensure any greater support.

This has become especially relevant when, during the transition of 1918-1919, a real threat has emerged to the survival of the state. The constitution of cabinet of Ministers, which has been formed on the basis of wide coalition hoping for the support of wider layers of the Lithuanian residents, did no longer match the political constitution of the Council, which distorted the relationship of the Council with the executive power that had been construed on the basis of parliamentarism in the Temporary Constitution.

These circumstances encouraged the corrections of the provisions of the Temporary Constitution in early 1919 – the executive power has received an alternative legislative power, the collegial ruler of the state in the form of Council Presidium has been replaced by a single-person President who received the exceptional right to form and release the sessions of the Council.

By accepting the new constitutional provisions, the Council has itself transferred the initiative and dominant positions to the executive power and sanctioned itself as the object of discretion of the executive power.

Even when the direct threat for statehood has started to diminish, the process of the transition of the political impact centre to the executive power appeared to be irreversible.

Even the refusal from the coalition and attempts to coordinate the political constitution of the Cabinet of Ministers with the constitution of the State Council (the official centre that took the most important political decisions and executed them) did not help. Having accepted its fate, the Council has withdrawn itself.

Keywords: *Lithuanian (State) Council, development of the political constitution of the Lithuanian Council, development of the legal situation of the Lithuanian Council.*

Mindaugas Maksimaitis, Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Teisės istorijos katedros profesorius. Mokslinių tyrimų kryptis: Lietuvos teisės ir teisinės minties istorija.

Mindaugas Maksimaitis, Mykolas Romeris University, Faculty of Law, Department of Legal History, professor. Research interests: history of Lithuanian law and legal thought.